

DOĞRUDAN-DOLAYLI ZARAR AYRIMI VE SINIRLARI

Distinction and Limits of Direct and Indirect Damages

İpek YÜCER AKTÜRK*

Özet

Türk Borçlar Kanunu'nun satış sözleşmesinde satıcının zapt ve ayıptan doğan sorumluluğuna ilişkin hükümleri, sorumluluk hukukunda yabancı olduğumuz iki zarar türüne ilişkin yasal düzenlemeler içermektedir. Gerçekten, TBK m.217 ve TBK m.229'da sözleşmeden dönme haline özgü olarak satıcının doğrudan ve dolaylı zararları tazmin borcu düzenlenmiştir. Doğrudan zararın giderilmesi yükümlülüğü kusursuz sorumluluk esaslarına tabi tutulmuşken, dolaylı zararın tazmini satıcının kusurlu olmasını gerektirir. Bir yasal düzenleme içinde hem kusursuz hem de kusurlu sorumluluğun hükme bağlanması istisnai niteliktedir. Öte yandan, söz konusu zarar türlerinin yalnız satış sözleşmesinde satıcının zapt ve ayıptan doğan sorumluluğuna özgülenmesi de dikkat çekicidir. Zira, kanun koyucu diğer isimli sözleşmelerde doğrudan ve dolaylı zarar türlerini benimsememiştir. Açıklanan gerekçeler, kanunda tanımlanmamış ve kapsamı belirlenmemiş olan doğrudan ve dolaylı zarar türlerinin incelenmesi zaruretini gösterir. Zira, kusursuz sorumluluğa bağlanan doğrudan zararın kapsamı ne kadar genişletilirse satıcının, kusurlu sorumluluğa tabi kılınan dolaylı zararın çerçevesi ne kadar esnetilirse alıcının mağdur olabileceği bir gerçektir. Bundan dolayı, doğrudan ve dolaylı zararın birbirinden nasıl ayırt edilebileceği ve özellikle de hangi zarar kalemlerini içerebileceği tespit edilmelidir. Diğer taraftan, uygulamada sıklıkla karşımıza çıkan ayıbı takip eden zarar kavramının anlamı ve doğrudan-dolaylı zarar türleri arasındaki yerinin saptanması da büyük önem taşır. Bu suretle, doğrudan ve dolaylı zarar türlerinin ayrıntılı olarak ele alınmasının hem doktrin hem de uygulamaya yarar sağlayacağı şüphesizdir.

Anahtar Kelimeler: Doğrudan zarar, dolaylı zarar, ayıbı takip eden zarar, satıcının zapttan doğan sorumluluğu, satıcının ayıptan doğan sorumluluğu, sebep sorumluluğu, kusur sorumluluğu

Abstract

Provisions in the Turkish Code of Obligations (TCO) concerning the seller's liability for dispossession and defects in sales contracts contain legal regulations related to two types of damages that we are not familiar with in our liability law. Indeed, in TCO Art. 217 and TCO Art. 229, the seller's obligation to compensate for direct and indirect damages specifically in case of contract rescission is regulated. While direct damage is subject to strict liability, compensation for indirect damage requires the seller to be at fault. It is exceptional for both strict liability and

➤ Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.

➤ Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 19.9.2025

➤ Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 15.01.2026

* Prof. Dr., Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Ankara/Türkiye, E-posta: yuceripek@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8138-8849>.

fault-based liability to be stipulated within the same legal regulation. Furthermore, it is noteworthy that these types of damages are exclusively limited to the seller's liability for dispossession and defects in sales contracts. This is because the legislator has not adopted direct and indirect damage types in other named contracts. The reasons explained above highlight the necessity of examining direct and indirect damage types, which have neither been defined nor had their scope determined by law. Because it is a fact that the more the scope of direct damages subject to strict liability is expanded, the more the seller may become aggrieved, and the more the scope of indirect damages subject to faulty liability is expanded, the more the buyer may become aggrieved. Therefore, it must be determined how direct and indirect damages can be distinguished from each other and, in particular, which damage items they may include. On the other hand, it is also of great importance to determine the meaning of the concept of damage following a defect, which we frequently encounter in practice, and its place among the direct and indirect damage types. Thus, it is clear that a detailed examination of the types of direct and indirect damages will benefit both doctrine and practice.

Keywords: Direct damage, indirect damage, consequential damage, seller's liability for dispossession, seller's liability for defects, strict liability, fault liability

GİRİŞ

Alman Hukukundan (AMK m.463) farklı olarak Türk- İsviçre Hukukunda (İBK m.208) satış sözleşmesinde ayıptan sorumluluğa ilişkin satıcının genel tazminat borcu kabul edilmiştir. Keza Türk-İsviçre Hukukunda (İBK m.195) satıcının zapttan sorumluluğu da aynı esasa dayanır. Bununla birlikte, Türk Borçlar Kanunu'nun satış sözleşmesine ilişkin düzenlemelerinde, borç ilişkileri ve sorumluluğa ilişkin genel ilkelerin hükme bağlandığı "Genel Hükümler"de dahi yer almayan bazı kavramlar yer alır. Bu kavramlar satıcının sorumluluğunun boyutu ve özellikle de tazmin borcuna ilişkin olduğundan açıklanmaya muhtaçtır. Gerçekten, satış sözleşmesinde satıcının zapt ve ayıp sorumluluğu sebebiyle alıcının uğradığı zarardan sorumlu olup olmadığı ve zararın ne kadarından sorumlu olduğu "doğrudan doğruya zarar ve diğer zararlar" şeklinde ifade edilen zarar kalemlerinin kapsamına bağlıdır. Doktrinde "doğrudan ve dolaylı zarar" olarak nitelendirilen bu kavramların yalnız satış sözleşmesinde satıcının tazmin borcunu belirleyici zarar türleri olarak hükme bağlanması ve sorumluluk hukukunda başka hiç bir yerde düzenlenmemiş olması, söz konusu kavramların detaylı olarak açıklanmasını gerektirir. Diğer taraftan kanun koyucunun ayrı sorumluluk kaynaklarına bağladığı söz konusu zarar türleri hususunda lafzi yorum yapılabilecek düzenlemelerden kaçınması da, söz konusu zarar türlerinin soyutluğunu ortaya koymaktadır. Gerek doktrin gerek içtihatlar tarafından objektif kriterlere bağlanması güç olan bu zarar türlerine ilişkin yasal düzenlemeler şu şekildedir:

Satıcının zapttan sorumluluğuna ilişkin TBK m. 217'ye göre: "*Satılanın tamamı alıcının elinden alınmışsa, satış sözleşmesi kendiliğinden sona ermiş sayılır ve alıcı satıcıdan aşağıdaki istemlerde bulunabilir:*

1. *Satılardan elde ettiği veya elde etmeyi ihmal eylediği ürünlerin değeri indirilerek, ödemiş olduğu satış bedelinin faizi ile birlikte geri verilmesini.*
2. *Satılanı elinden alan üçüncü kişiden isteyemeyeceği giderleri.*

3. Davayı satıcıya bildirmekle kaçınılabilecek olanlar dışında kalan bütün yargılama giderleri ile yargılama dışındaki giderleri.

4. Satılanın tamamen elinden alınması yüzünden doğrudan doğruya uğradığı diğer zararları.

Satıcı, kendisine hiçbir kusur yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe, alıcının satılanın elinden alınması yüzünden uğramış olduğu diğer zararları da gidermekle yükümlüdür.”

Satıcının ayıptan sorumluluğuna ilişkin TBK m. 229’a göre ise: “Satış sözleşmesinden dönen alıcı, satılanı, ondan elde ettiği yararları ile birlikte satıcıya geri vermekle yükümlüdür. Buna karşılık alıcı da, satıcıdan aşağıdaki istemlerde bulunabilir:

1. Ödemiş olduğu satış bedelinin, faiziyle birlikte geri verilmesi.
2. Satılanın tamamen zaptında olduğu gibi, yargılama giderleri ile satılan için yapmış olduğu giderlerin ödenmesi.
3. Ayıplı maldan doğan doğrudan zararının giderilmesi.

Satıcı, kendisine hiçbir kusur yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe, alıcının diğer zararlarını da gidermekle yükümlüdür.”

Söz konusu yasal düzenlemelerden açıkça anlaşıldığı üzere, doğrudan ve dolaylı zarar kavramlarının tanımlanması ve somutlaştırılması büyük öneme sahiptir. Zira, satış sözleşmesinde zapt veya ayıp sebebiyle sözleşmeden dönülmesi halinde, satıcının doğrudan zararları tazmin borcu kusursuz sorumluluğa dayanırken, dolaylı zararları karşılama yükümlülüğü için kusur sorumluluğu esas alınmıştır.

Açıklanan sebeplerle, TBK m.217 ve TBK m.229’da düzenlenen bu zarar türlerinin somutlaştırılması ve uygulama alanlarının tespit edilmesi, sorumluluk hukuku için büyük öneme sahiptir.

I. DOĞRUDAN-DOLAYLI ZARAR TANIMI

Doğrudan ve dolaylı zarara ilişkin yasal düzenlemelerde herhangi bir tanım bulunmamaktadır. Nitekim TBK m.217 ve TBK m.229’da, doğrudan zarar bakımından alıcının “Satılanın tamamen elinden alınması yüzünden doğrudan doğruya uğradığı diğer zararları” ve “Ayıplı maldan doğan doğrudan zararının giderilmesi”ni talep edebileceği; dolaylı zarar için ise satıcının “alıcının satılanın elinden alınması yüzünden uğramış olduğu diğer zararları” ve “alıcının diğer zararlarını da gidermekle yükümlü” olduğu belirtilmiştir. Bu suretle, kanun koyucunun kusursuz sorumluluk ve kusur sorumluluğuna bağlayarak tamamen birbirinden ayırdığı bu iki zarar türü için açık olmayan düzenlemeler öngördüğü sabittir. Zira, satış sözleşmesinde ayıp veya zapttan dolayı sorumlu olan satıcının, hangi zararlar için kusursuz hangileri için kusurlu sorumluluk esasına göre sorumlu tutulabileceği neredeyse tamamen belirsizdir. Bu durum, çeşitli yorum uyumsuzlukları ile birlikte benzer olaylarda farklı uygulamalara yol açmaya elve-

rişlidir. Bundan dolayı, doğrudan ve dolaylı zarar kavramlarının açık ve güvenilir bir yasal zemine oturtulmadığını söylemek yanlış değildir¹.

Zikredilen nedenlerle, doğrudan ve dolaylı zarar şu şekilde tanımlanmalıdır: Satış sözleşmesinde zapt ve ayıptan dolayı sözleşmeden dönülmesi hallerinde TBK m.217/1-2-3 ve TBK m.229/1-2’de öngörülen kalemler dışında satıcının kusursuz olarak sorumlu olduğu zararlara doğrudan zarar; TBK m.217/1-2-3 ve TBK m.229/1-2’de öngörülen kalemler ile alıcının doğrudan zararları haricinde kalan ve satıcının kusuruna dayanan zararlara ise dolaylı zarar denir.

II. DOĞRUDAN-DOLAYLI ZARARIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Satış sözleşmesinde satıcının zapt ve ayıptan sorumluluğuna ilişkin düzenlemeler arasında yer alan ve birbirinden farklı sorumluluk türleri ile ayrılan doğrudan-dolaylı zararın hukuki niteliğine ilişkin doktrin ve uygulamada farklı görüşler vardır.

Satıcıya kusursuz sorumluluk yükleyen doğrudan zararın esas olarak bir sebep sorumluluğu niteliğinde olduğu kuşkusuzdur. Ancak, kanun koyucunun sorumluluk hukukunda istisnai olarak başvurduğu böyle bir kusursuz sorumluluk türünün satış sözleşmesinde ayıp ve zapttan sorumluluk için neden öngörüldüğü sorusu cevaplanmalıdır. Bu sorunun cevabı da söz konusu yasal düzenlemelerin amacı ile açıklanabilir. Doktrinde bir görüş², doğrudan zararın tabi olduğu sebep sorumluluğunun, sözleşmeden kaynaklanan bir sorumluluk olarak nitelendirilemeyeceğini ileri sürer. Zira, böyle bir halde alıcının zapt ve ayıptan sorumluluğa ilişkin yasal düzenlemelere dayanmadığı ve hukuki yollara başvurmadığı ihtimalinde, doğrudan zarara ilişkin yasal düzenlemeler bir çeşit değersiz garanti taahhüdü olarak görülür. Bu nedenle doğrudan zararın kanundan doğan sebep sorumluluğuna dayandığı kabul edilmelidir. İsviçre Federal Mahkemesi³ ise, doğrudan zararın, kusursuz sorumluluk türlerinden sebep sorumluluğuna dayandığını belirtir. Mahkeme söz konusu sebep sorumluluğunun da, satıcının satış sözleşmesi kurulduğu esnada satış konusu malın alıcı tarafından bilinmeyen ayıplarından dolayı sorumlu olduğunu bilinçli olarak garanti etmiş olması temeline dayandığını ileri sürer.

¹ Heinrich Honsell, *Basler Kommentar zum Obligationenrecht I*, Art. 192-210, (5.Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, 2011) (BSK), Art.208, N.5; Heinrich Honsell, *Schweizerisches Obligationenrecht, Besonderer Teil*, (9.Auflage, Stämpfli Verlag, 2010), 72; Willi Fischer, *Der Unmittelbare und Mittelbare Schaden im Kaufrecht*, (1.Auflage, Schulthess Verlag, 1985), 9 vd.; Jörg Schmid / Huber Stöckli, *Schweizerisches Obligationenrecht, Besonderer Teil*, (1. Auflage, Schulthess Verlag, 2010), 60.

² Hans Giger, *Schweizerisches Zivilgesetzbuch: 2.Abt. Die einzelnen Vertragsverhältnisse: 1. Teilband, Kauf und Tauch- Die Schenkung: 1.Abschnitt, Allgemeine Bestimmungen- Der Fahrniskauf*, Art.184-215, (1. Auflage, Stämpfli Verlag, 1980), Art.208, N.33; Ingeborg Schwenzer, *Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil*, (8.Auflage, Stämpfli Verlag, 2020), 100; Fikret Eren/ İpek Yücer, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, (12.Bası, Legem Yayınevi, 2024), 144.

³ BGE 79 II 380.

Dolaylı zararın tabi olduğu kusur sorumluluğunun hukuki temeli ise, doğrudan zarara nazaran doktrin ve uygulamada çok sınırlı olarak ele alınmıştır. Burada ileri sürülen bir görüşe göre⁴, doğrudan zararın tabi olduğu kusur sorumluluğu TBK m.112’de hükme bağlanan borca aykırılığa ilişkin genel düzenlemeye dayanır. Ancak, alıcı herhalde zapt ve ayıptan doğan sorumluluk sebebiyle uğradığı zararları kusurlu satıcıdan TBK m.112’ye dayanarak talep edebileceğinden, dolaylı zarara ilişkin yasal düzenlemeler gereksizdir. Zira, satıcının dolaylı zarardan doğan sorumluluğu alıcının sözleşmeden dönmesi sebebiyle değil, sözleşmeden doğan bir yükümlülüğün satıcı tarafından ihlalinin dolayısı doğar. Bu nedenle bu sorumluluk adeta TBK m.112’nin tekrarı niteliğindedir. Diğer bir görüş ise⁵, dolaylı zarara ilişkin yasal düzenlemelerin, karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde borçlu temerrüdüne ilişkin TBK m.125/3’e dayandığını belirtir. Buna göre dolaylı zarar esas olarak, TBK m.125/3’e göre menfi sözleşme menfaati ihlaline dahil olan yoksun kalınan kâr şeklindeki zararlardan ibarettir.

Kanımızca, doğrudan zararın tabi olduğu sebep sorumluluğunun kanundan kaynaklanan bir garanti taahhüdü niteliğinde olduğuna ilişkin görüş kabul edilmelidir. Zira, her şeyden önce Türk Sorumluluk Hukukunda kusur ilkesinin hakim olduğu ve kusursuz sorumluluğun yalnızca kanun koyucu tarafından düzenlenen sınırlı hallerde var olduğu bir gerçektir. Bundan dolayı, buradaki sorumluluğun sözleşmeden doğduğunu ileri sürmek mümkün değildir. Diğer taraftan, satıcının zapt ve ayıptan doğan sorumluluğunun doğmasının zapt ve ayıbın satıcı tarafından bilinmesi şartına bağlı olmadığı da sabit bulunduğundan, bunun kanundan kaynaklanan bir garanti taahhüdü niteliğinde olduğu açıktır. Kusur sorumluluğuna dayanan dolaylı zarar bakımından ise, borca aykırılığın bir türü olan borçlu temerrüdüne ilişkin TBK m.125/3’deki yasal düzenlemenin ve özellikle sözleşmeden dönmenin esas alınması anlamsız ve haksız niteliktedir. Çünkü, TBK m. 217 ve TBK m.229’da düzenlenen dolaylı zarar, sözleşmeden dönmenin değil, sözleşmeye aykırılığın hukuki sonucudur. Gerçekten, özellikle ayıptan doğan sorumlulukta alıcının sözleşmeden dönme haricindeki seçimlik haklarını kullanması sebebiyle uğradığı zararın tazminini talep edemeyeceğini söylemek mümkün değildir. Öte yandan, dolaylı zararda satıcının zararı tazmin etme borcunun, TBK m.112’ye uygun olarak “kendisine hiç bir kusur yüklenemeyeceğini ispat edememesi” şartına bağlandığı da açıktır. Açıklanan sebeplerle, dolaylı zararın tabi olduğu kusur sorumluluğuna ilişkin yasal düzenlemelerin temelinin TBK m.112’de hükme bağlanan borca aykırılıktan doğan sorumluluğa dayandığı kuşkusuzdur.

⁴ Fischer (n 1), 10; Giger (n 2) Art.208, N.45; Hugo Oser/ Wilhelm Schöenberger, *Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht*, (Zürich, 1936), Art.195, N.8; Yavuz Cevdet/ Faruk Acar /Burak Özen, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Birinci Cilt*, (11.Baskı, Beta Yayınevi, 2022) 213.

⁵ Rolf Furrer, *Beitrag zur Lehre der Gewährleistung im Vertragrecht*, (1.Auflage, 1973), 68; Alfred Schubiger, *Verhältnis der Sachgewährleistung zu den Folgen der Nichterfüllung oder nicht gehörig Erfüllung*, (1.Auflage, 1957) 74 vd.

III. DOLAYLI ZARARDA KUSUR KAVRAMI

Satıcının TBK m. 217/5 ve TBK m.229/4 kapsamında malın zapt edilmesi veya ayıplı olmasından dolayı alıcının uğradığı dolaylı zararlardan sorumlu olabilmesi için kusurlu olması gerekir. Burada satıcının kusuru esas olarak borcun gereği gibi ifa edilmemesinden, dolayısıyla kötü ifadan kaynaklanır. Öte yandan, kanun koyucu dolaylı zararın tazmini için gerekli olan kusuru derecelendirmemiş olduğundan, ister kast ister ihmal şeklinde olsun her türlü kusur yeterli niteliktedir⁶.

Zapt ve ayıptan doğan sorumlulukta satıcının dolaylı zararları tazmin etme borcunun esaslı şartı olan kusurlu davranış somutlaştırılmalıdır. Bu kapsamda öncelikle satış sözleşmesi kurulduğu sırada mal üzerinde üçüncü kişinin üstün hakkını veya malın ayıplı olduğunu bilen satıcı kusurlu olarak nitelendirilir. Zira, hem zapt hem de ayıptan doğan sorumlulukta, satıcının alıcıyı malın elinden alınması veya malı kullanamamasına ilişkin bildiği hususlarda aydınlatma yükümlülüğü vardır. Satıcının bu yükümlülüğe aykırı davranması, dolaylı zararın tazmini borcu bakımından kendisine kusur olarak atfedilir. Öte yandan, satıcının kusurunun kaynağı yalnız malın bizzat ayıplı olduğunu bilmesi ile sınırlı değildir. Nitekim, satıcının güncel teknolojik gelişim ve kuralları dikkate almaması, yeterli kalite kontrol yapmaması, malı hatalı depolaması gibi ayıplı ürün teslimine sebep olduğu hallerde de kusuru söz konusu olur⁷.

Burada üzerinde durulması gereken diğer bir husus ise, üreticiden mal tedarik edip alıcı ile satış sözleşmesi yapan satıcının malın ayıplı olması halinde kusurlu olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceğidir. Bu hususta özellikle üretici ile alıcı arasında bir köprü oluşturan satıcıya, teslim aldığı malları gözden geçirme yükümlülüğü bulunup bulunmadığı tespit edilerek kusur yüklenmelidir. Söz konusu hususa ilişkin genel olarak satıcının üreticiye malın sözleşmeye uygun olarak teslim edilmediğine ilişkin bir güvensizliği olduğu hallerde gözden geçirme yükümlülüğü bulunduğu ileri sürülür. Buna karşılık, özellikle seri üretim yapan firmalardan ürün tedarik eden satıcının bu malların tamamını gözden geçirmesi ondan beklenemez. Burada genellikle üreticinin tedarik ettiği malların, satıcıya önceden teslim edilen numuneye uygun olduğu kabul edilir⁸.

IV. DOĞRUDAN-DOLAYLI ZARARA İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELERİN UYGULAMA ALANI

Zapt ve ayıptan sorumlulukta alıcının zararının tazmini bakımından özel düzenlemelerle hükme bağlanan doğrudan ve dolaylı zararın uygulama alanının tespiti önemlidir. Bu tespit özellikle doğrudan zarar söz konusu olduğunda anlamlıdır. Zira, kusur sorumluluğuna dayanan dolaylı zarar hukuki niteliği itibarıyla TBK

⁶ Giger (n 2), Art.208, N.46 vd.

⁷ Max Keller/ Kurt Siehr, *Kaufrecht*, (3.Auflage, Shulthess, 1995), 91.

⁸ Giger (n 2), Art.208, N.49-50; Honsell (n 1), Art.208, N.9.

m.112’de düzenlenen borca aykırılığa ilişkin genel hükmün özel bir görünüm şeklidir. Bu suretle, dolaylı zararın tazmini satıcının kusurunu gerektirdiğinden, alıcının herhalde kusurlu satıcıya TBK m.112’ye göre başvurma imkanı vardır. Bundan dolayı, burada önem arz eden doğrudan zarara ilişkin yasal düzenlemelerin uygulama alanıdır. Çünkü, doğrudan zararın tazmini satıcının kusursuz sorumluluğunu öngören istisnai bir yasal düzenleme niteliğindedir ve satıcıya ağır bir sorumluluk yükler.

Doğrudan zarara ilişkin yasal düzenlemeler göz önüne alındığında, satıcının zapttan sorumluluğuna ilişkin TBK m.217’de sözleşmeden kanunen dönülmüş olduğu hallerin; satıcının ayıptan sorumluluğuna ilişkin TBK m.229/3’de ise alıcının sözleşmeden dönme hakkını kullandığı hallerin esas alındığı açıktır. Ancak doktrindeki hakim görüşe göre⁹, özellikle ayıptan sorumluluk kapsamında alıcının diğer seçimlik hakları olan ücretsiz onarım, bedel indirimi ve misli ile değişim haklarından herhangi birini ileri sürdüğü hallerde de TBK m.229/3’ün kıyasen uygulanacağı ve doğrudan zararın talep edilebileceği kabul edilir. Bu görüşü savunan yazarlara göre, TBK m.229/3’de düzenlenen ve kusursuz sorumluluğa bağlanan doğrudan zarara ilişkin yasal düzenleme amaçsal olarak yorumlandığında, sözleşmeden dönme gibi ücretsiz onarım, bedel indirimi ve misli ile değişim hakları da ileri sürülebilmelidir. Zira, bu hakların kullanılması halinde de, alıcıya gerekli hukuki çözüm ve imkan sağlanmaktadır. Öte yandan, bu hakların kullanımı da sözleşmeden dönme gibi satıcının ayıptan sorumlu olması için gerekli olan maddi ve şekli şartların gerçekleşmesine bağlıdır. Bu sebeple, ücretsiz onarım, bedel indirimi ve misli ile değişim hakları karşısında sözleşmeden dönme hakkını ayrı bir sorumluluk türü ile ayırtırmak isabetli görülemez. Bundan dolayı, doğrudan zararın yalnız sözleşmeden dönme halinde talep edilebileceğini ileri sürmek ve kanunun lafzına bağlı kalmak mantık dışıdır.

Buna karşılık İsviçre Federal Mahkemesi tarafından ileri sürülen¹⁰ ve doktrinde bazı yazarlar tarafından benimsenen diğer bir görüşe göre¹¹, doğrudan zarar yalnızca sözleşmeden dönme hakkının kullanıldığı hallerde kullanılabilir ve sözleşmenin geriye etkili olarak sona ermesine özgüdür. Çünkü, doğrudan zararda satıcı kusursuz sorumluluk çerçevesinde zararın tazmini ile sorumlu tutulduğun-

⁹ Giger (n 2), Art.208, N. 56; Schubiger (n 5) 90 vd.; Theo Guhl/ Hanz Merz/ Max Kummer, *Das Schweizerische Obligationenrecht*, (Shulthess 1980), 338; Eren/ Yücer, (n 2), 57; Huguenin Claire, *Obligationenrecht Allgemeiner und Besonderer Teil*, (2.Auflage, Shulthess, 2014), § 28, N.2669; Furrer (n 5) 68; Keller/Siehr (n.7), 93 vd.; Pierre Cavin, *Schweizerisches Privatrecht, Obligationenrecht- Besondere Vertragsverhältnisse VII/I*, (1.Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, 1977), 104.

¹⁰ BGE 107 II 165; 63 II 403; 82 II 139; 58 II 210

¹¹ Honsell, (BSK) (n 1), Art.208, N.6; Honsell (n 1) 72; Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Cilt I*, (3.Baskı, Vedat Kitapçılık, 2013), 126; Doğan Kara, “İsviçre-Türk Hukuk Sisteminde Ayıptan Sorumluluk Çerçevesinde Doğrudan ve Dolaylı Zarar Ayrımı”, (2018) 1 Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 524,525.

dan, bu durum sorumluluk hukuku bakımından mutata değildir. Bu nedenle, kanun koyucunun bilinçli olarak doğrudan zararın tazmini talebini sözleşmeden dönme hakkının kullanılmasıyla sınırlandırdığı ve bu hakkın diğer haklarla birlikte kullanılmasını sağlamak üzere kıyasa başvurunun mümkün olmadığı kabul edilmelidir.

Kanaatimize göre de doktrinde savunulan hakim görüşün aksine kusursuz sorumluluğa tabi olan doğrudan zararın kanun koyucu tarafından sözleşmeden dönme hakkıyla sınırlı olarak hükme bağlandığı ve diğer seçimlik haklarla birlikte kullanılamayacağı kabul edilmelidir. Her şeyden önce, doğrudan zarara ilişkin yasal düzenlemenin kıyasen uygulanmasını, diğer seçimlik hakların kullanılmasını da sözleşmeden dönme ile aynı maddi ve şekli şartların gerçekleşmesine bağlı olduğu ile açıklamak yerinde değildir. Çünkü, zikredilen maddi ve şekli şartlar satıcının ayıptan sorumlu olması için gerekli olan koşullardır. Buna karşılık, söz konusu şartların varlığı halinde ortaya çıkacak olan hukuki sonuçlar, alıcının hangi seçimlik hakkı tercih ettiğiyle ilgilidir. Kanun koyucu da alıcının sözleşmeden dönme hakkını kullanması halinde diğer seçimlik haklardan farklı hukuki sonuçların ortaya çıkmasını öngörmüştür. Diğer taraftan, sözleşmeden dönme hakkından farklı olarak ücretsiz onarım, bedel indirimi ve misli ile değişim haklarının kullanılması sonucunda, satış sözleşmesi ayakta kalır ve satış konusu malın iadesi de söz konusu olmaz. Alıcının satış konusu malı uhdesinde bulundurması sonucunu doğuran ücretsiz onarım, bedel indirimi ve misli ile değişim haklarının kullanımı ile sözleşmeyi geriye etkili sona erdiren satış konusu malın iadesini gerektiren dönme hakkının kullanılmasının farklı hukuki sonuçlara bağlanması haklıdır. En önemlisi ise satıcının ayıptan sorumluluğu zaten kusursuz sorumluluk esasına tabi iken, sözleşmeden dönme hakkıyla sınırlı olarak hükme bağlanmış olan doğrudan zarara ilişkin yasal düzenlemenin, diğer seçimlik haklarla da kıyasen uygulanması gerektiğini savunmak, kanun koyucu tarafından sağlanan menfaat dengesine, dolayısıyla hakkaniyete aykırıdır. Bu nedenle, doğrudan zararın tazmini talebinin uygulama alanı bakımından yalnızca sözleşmeden dönme hakkıyla sınırlı olduğu kabul edilmelidir.

V. DOĞRUDAN-DOLAYLI ZARAR AYRIMI

Doğrudan ve dolaylı zararın birbirinden ayrılması, özellikle de somut olayda hangi zararların doğrudan zarar olarak nitelendirilip kusurdan bağımsız olarak talep edilebileceğinin tespit edilmesi gerekir. Ancak, doğrudan dolaylı zarar ayrımında esas alınacak kritere ilişkin doktrin ve içtihatlarda hakim bir görüş olduğunu söylemek mümkün değildir. Gerçekten, bu ayrımın göz önüne alınması gereken kriterler hususunda doktrin ve içtihatlarda farklı görüşler ileri sürülmüştür.

A. Menfi-Müspet Sözleşme Menfaati İhlali (Menfi-Müspet Zarar) Kriteri

Doğrudan ve dolaylı zarar arasında ayrım yapmak için göz önüne alınması gereken kriterlere ilişkin olarak doktrinde bir görüş, esas olarak menfi ve müspet sözleşme menfaati ihlalinin göz önüne alınması gerektiğini ileri sürer.

Bu görüşü savunan yazarlara göre, menfi sözleşme menfaatinin ihlali doğrudan zarara, müspet sözleşme ihlali ise dolaylı zarara yol açar. Bu suretle, doğrudan zarar menfi zararı, dolaylı zarar ise müspet zararı içerir. Menfi ve müspet sözleşme menfaati ihlali, dolayısıyla bunun sonucunda ortaya çıkan menfi ve müspet zarar kavramları sözleşme hukukuna dayanır. Menfi sözleşme menfaati ihlalinde, sözleşme tarafının sözleşmenin hüküm ve sonuç doğurması üzerindeki menfaati; müspet sözleşme menfaati ihlalinde ise sözleşmenin gereği gibi yerine getirilmesine duyduğu güvene yönelik menfaati zedelenir¹². Sözleşmenin ayıp veya zapttan doğan sorumluluk sebebiyle geriye etkili olarak sona ermesi halinde, alıcının sözleşmenin hüküm ve sonuç doğurmasına duyduğu güvene yönelik menfaati zedeleniğinden satıcının doğrudan doğruya ortaya çıkan zararlardan doğan sorumluluğu kusurdan bağımsızdır. Buna karşılık, diğer zararlar sözleşmenin gereği gibi yerine getirilmemesinin sonucu olarak doğduğundan, kusur sorumluluğuna bağlı müspet zarar niteliğindedirler¹³.

Doğrudan zararın menfi zarar, dolaylı zararın ise müspet zarar olarak nitelendirildiği bu görüşte, doğrudan zararın menfi sözleşme menfaati ihlalinde doğan tüm zararları kapsadığı ileri sürülür. Bu bakımdan her şeyden önce satış konusu malın zapt edilmesi veya ayıplı olması sebebiyle sözleşmeden dönülmesi sonucunda, malın kullanılamamasından doğan zararın doğrudan zarar niteliğinde olduğu savunulur. Keza, doğrudan zararın fiili zarar ve sözleşmenin hüküm ve sonuç doğurmasına güvenilerek yapılan masrafları içerdiği belirtilir. Buna karşılık, yoksun kalınan kârın doğrudan zarar kapsamında talep edilmesi ancak istisnai durumlarda söz konusu olabilir. Bu tür istisnai durumlar, zapt veya ayıptan dolayı dönüşmüş olan sözleşmenin kurulması sebebiyle, alıcının hüküm ve sonuç doğurması muhtemel başka bir satış sözleşmesi yapamaması hallerinde görülür. Bu gibi hallerde, yoksun kalınan kâr şeklindeki varsayımsal zarar, doğrudan zarara dahildir. Ayıp ve zapttan sorumluluk sonucunda sözleşmeden dönülmesinin sonucu olmayan diğer zararlar ise dolaylı zarar niteliğinde olup, kusur sorumluluğuna tabidir. Bu bakımdan, sözleşmenin gereği gibi ifa edilmesine duyulan güvenin boşa çıkmasına dayanan fiili zarar ve yoksun kalınan kâr niteliğindeki varsayımsal zararların, kural olarak dolaylı zarar kapsamında olduğu kabul edilmelidir¹⁴.

¹² Çiğdem Kırcı, “Kaldırılması Gereken Bir Ayrım: Satım Sözleşmesinde Satılanın Zaptı ve Satılan Malın Ayıplı Olması Sebebiyle İstenebilecek Tazminat Açısından Yapılan Doğrudan- Dolaylı Zarar Ayrımı” (2009) Ali Naim İnan’a Armağan, Seçkin Yayıncılık, 452-453: “Sözleşmenin gereği gibi ifa edilmemesi sebebiyle sözleşmenin sona ermesi veya ertirilmesi halinde müspet zararın tazmini talep edilebilir”.

¹³ Keller/ Siehr (n 7) 91 vd.; Huguenin (n 9) § 28, N.2678; Giger (n 2) OR.208, N.45 vd.; Eugen Bucher, *Obligationenrecht Besonderer Teil*, (3.Auflage, Schulthess Verlag, 1988) 105; Fischer (n 1) 14; Cavin (n 9) 100 vd.; Haluk Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Cilt: I/1, Kendine Özgü Yapısı Olan ve Karma Sözleşmeler, Satış ve Çeşitleri, Trampa, Bağışlama*, (4.Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1985), 191.

¹⁴ Keller/ Siehr (n 7) 91; Bucher (n 12) 105; Giger (n 2) OR.208, N.35; Fischer (n 1) 14; Guhl/Merz/ Koller (n 9) 64; Oser/Schönenberger (n 4) OR Art.195, N.7; Yavuz/Acar/Özen (n 4) 214 vd.

B. Fiili Zarar- Yoksun Kalınan Kâr Şeklinde Zarar Kriteri

Doğrudan ve dolaylı zarar ayrımının, menfi ve müspet sözleşme menfaati ihlali kriterine, başka bir deyişle menfi-müspet zarara göre yapılması gerektiğine yönelik görüş, doktrindeki bazı yazarlar tarafından eleştirilmiştir. Bu eleştiri özellikle, doğrudan zararın fiili zarar ile birlikte istisnai de olsa yoksun kalınan kâr şeklindeki zararı da içerdiğinin ileri sürülmesinden kaynaklanır. Zira, doğrudan ve dolaylı zararı, menfi ve müspet zararlarla açıklayan görüşün, kusursuz sorumluluğa tabi olan doğrudan zararı, menfi zarar şeklinde fiili zarar yanında yoksun kalınan kârı da içerecek şekilde ortaya koymasının haklı olmadığı savunulur. Doğrudan ve dolaylı zararı, fiili zarar ve yoksun kalınan kâr şeklindeki zarar kriterine dayandıran bu görüş, ayıp ve zapttan sorumlulukta kusurdan bağımsız olarak doğrudan zarardan sorumlu olan satıcının, kusursuz sorumluluk sebebiyle ağır bir yük altında olduğunu belirtir. Çünkü, satıcı bu halde ayıp ve zapt sebebiyle ortaya çıkan doğrudan zararlardan kusursuz olarak sorumludur. Böylece, satış konusu mal üzerinde üçüncü kişinin üstün hakkını veya malın ayıplı olduğunu bilmeyen satıcı, herhalde TBK m.217 ve TBK m.229 uyarınca alıcının doğrudan zararlarını tazmin etmekle yükümlüdür. Bu yükümlülük başlı başına satıcıya ağır bir sorumluluk yükler. Bu nedenle, dorudan zararın hem fiili zarar hem de yoksun kalınan kâr şeklindeki tüm zararları içerdiği kabul edilmemelidir¹⁵.

Açıklanan sebeplerle, satıcının TBK m.217 ve TBK m.229'da düzenlenen ve kusursuz sorumluluğa dayanan doğrudan zararları tazmin etme yükümlülüğünün kapsamı dar yorumlanmalıdır. Bu suretle, satıcının menfi zarar niteliğindeki doğrudan zararları tazmin etme yükümlülüğünün fiili zararlarla sınırlı olduğu benimsenmelidir. Böylece, menfi sözleşme menfaatini ihlal eden ikincil zararlar ve yoksun kalınan kâr doğrudan zararın kapsamını belirlerken istisna tutulmalıdır¹⁶.

C. Uzak-Yakın İlliyyet Bağ Kriteri

Özellikle içtihatlarda¹⁷ benimsenen ve zamanla doktrinde¹⁸ de hakim görüş haline gelen diğer bir kriter ise doğrudan ve dolaylı zarar ayrımının illiyet bağının uzaklığı ve yakınlığı ile yapılması gerektiğine yöneliktir. Bu görüşe göre, doğrudan zarar zapt veya ayıp sonucunda ortaya çıkan zararın doğrudan sebebini oluşturur. Böylece doğrudan dolaylı zarar ayrımında esas alınması gereken temel

¹⁵ Honsell (BSK) (n 1) Art.208, N.7; Huguenin (n 9) § 28, N.2678; Keller/ Siehr (n 7) 90; Fischer (n 1) 286.

¹⁶ Honsell (BSK) (n 1) Art.208, N.7; Huguenin (n 9) § 28, N.2678; Keller/ Siehr (n 7) 90.

¹⁷ BGE 133 III 257; BGE 26 II 739.

¹⁸ Huguenin (n 9) § 28, N.2680; Fischer 17 vd.; Honsell (BSK) (n 1) Art.208, N.8; Keller/ Siehr (n 7) 90 vd.; Giger (n 2), Art..208, N.36; Schwenzer (n2) 101; Bucher (n 12) 104; Schmid/Stöckli (n 1) 60; Kara (n 11), 525; Fadıl Yıldırım/ Veysel Başpınar, "Doktrin ve Uygulama Açısından Türk-İsviçre Hukukunda Doğrudan Doğruya ve Dolaylı Zarar Ayrımı" (2008) Prof.Dr.Bilge Öztan'a Armağan, Turhan Yayınları, 1113-1114.

kriter, zararı doğuran olay ile zarar arasındaki illiyet bağının yakınlığı, dolayısıyla yoğunluğudur. Bu suretle, doğrudan zarar, sözleşmenin ihlali ile yakın illiyet bağı içinde olduğu şüphesiz olan, uzak olarak nitelendirilebilecek zararlar dışında kalan zararlardır. Bundan dolayı, sözleşme ihlalinin diğer sonuçları olarak tasvir edilenler dışında kalıp, sözleşmeye aykırılığın yakın sonucu olan her zarar doğrudan zarardır. Böylece, zapt ve ayıp sebebiyle ortaya çıkan zararın nitelendirilmesinde, zarara yol açan sebebin doğrudan sonucu olup olmadığı ve bunun zarara yol açan diğer sebeplerin meydana gelmesi neticesinde oluşup oluşmadığı soruları cevaplandırılmalıdır¹⁹. Nitekim, bu soruların cevabı ortaya çıkan zarar ile zararı doğuran olay arasındaki illiyet bağının yoğunluğunu ortaya koyar. Bu değerlendirme sonucunda, zararın, zarara sebep olan olayın doğrudan sonucu olmadığı, başka sebeplerin eklenmesi ile ortaya çıktığı tespit edilirse, uzak illiyet bağının, dolayısıyla dolaylı zararın varlığı söz konusu olur.

Uzak-yakın illiyet bağı kriteri esas alındığında, kural olarak yalnız fiili zararlar doğrudan zarar niteliğindedir. Bu bakımdan, yoksun kalınan kâr, doğrudan zarar kapsamında değildir. Çünkü, yoksun kalınan kâr şeklindeki zarar ile zarara sebep olan olay arasında yakın illiyet bağı bulunduğu ileri sürülemez. Bununla birlikte, zarara sebep olan olay ile zarar arasında yakın illiyet bağı bulunup bulunmadığının göz önüne alınması, doğrudan zararın sınırlandırılması bakımından da elverişlidir. Zira, satış konusu malın zapt edilmesi veya ayıplı olması ile doğrudan gerekçelendirilemeyen fiili zararlar, araya başka sebeplerin eklenmesi ile ortaya çıkmışsa dolaylı zarar olarak nitelendirilir. Bu kriter sayesinde, her fiili zararın doğrudan zarar olarak kabul edilmesi de mümkün değildir. Böylece, uzak- yakın illiyet bağı kriteri görüşü çerçevesinde, doğrudan zararın tazmini illiyet bağının yakınlığına bağlı olduğundan, menfi sözleşme menfaati ihlalinden doğan zararın bir kısmı herhalde doğrudan zarar kapsamındadır. Çünkü, alıcının başka bir hukuki işlem yapsaydı elde edebileceği kâr ile zapt ve ayıp olgularıyla yakın illiyet bağı içinde olmayan fiili zararlar ancak dolaylı zarar olarak nitelendirilebilir²⁰.

D. Öngörülebilirlik Kriteri

Öngörülebilirlik kriteri, ayıptan doğan sorumlulukta satıcının tazmin etmekle yükümlü tutulduğu ve kusursuz sorumluluğa bağlanan doğrudan zararları, dolaylı zarar kalemlerinden ayırt etmek için ileri sürülen bir kriterdir. Öngörülebilirlik kriterinin kullanılabileceğini savunan görüşe göre²¹, kusursuz sorumluluğun sınırlandırılması gerekir. Bu sınırlama da CISG m.74’de hükme bağlanan “zararın öngörülebilirliği” kriteri ile gerçekleştirilebilir. CISG m.74’e göre: “Bir tarafın sözleşmeyi ihlal etmesi nedeniyle tazminat, diğer tarafın ihlalin bir sonucu olarak

¹⁹ Kırca (N 12), 458.

²⁰ Fischer (n 1) 18 vd.; Yıldırım/Başpınar (N18), 1113 vd.

²¹ Huguenin (n 9) § 28, N.2673 vd.

uğradığı zarara, kâr kaybı da dahil olmak üzere eşit bir tutardan oluşur. Bu tür tazminatlar, sözleşmeyi ihlal eden tarafın sözleşmenin imzalandığı sırada, o zaman bildiği veya bilmesi gereken olgular ve hususlar ışığında, sözleşme ihlalinin olası bir sonucu olarak öngördüğü veya öngörmesi gereken zararı aşamaz”. Böylece, zararın öngörülebilirliği ile kast edilen, tazminatın her zararı kapsamadığı, aksine yalnızca sözleşme kurulduğu esnada sözleşmenin ihlali halinde ortaya çıkabileceği taraflarca öngörülebilir olan veya somut olaydaki durum ve koşullara göre öngörülebilir nitelikte bulunan, nihayet hayatın olağan akışı ve hayat tecrübelerine göre öngörülmesi gereken zararlarla sınırlı olduğudur. Öngörülebilirlik kriterinin ve dolayısıyla CISG m.74’de benimsenen kuralın, TBK m.229/3’de düzenlenen ayıptan sorumlulukta doğrudan zararın kapsamının belirlenmesinde bir tampon olarak kullanılması gerektiği savunulur. Bu suretle, tarafların durumu ve somut olayın şartları göz önüne alınarak malın ayıplı olması sebebiyle öngörülebilir olan veya hayatın olağan akışı ve hayat tecrübelerine göre öngörülmesi gereken zararlar, satıcının kusursuz sorumluluğu çerçevesinde doğrudan zarar olarak tazmin edilmelidir. Alıcının ayıp sebebiyle uğradığı ve sözleşme kurulduğu esnada öngörülebilir olmayan diğer zararlar ise satıcının kusuruna bağlı olarak talep edilebilmelidir.

E. Ayrım Kriterlerine İlişkin Görüşlerin Değerlendirilmesi

Kanun koyucu tarafından yalnız satış sözleşmesinde satıcının zapttan ve ayıptan doğan sorumluluğu ile sınırlı olarak öngörülen ve tazmini sözleşmenin ortadan kalkması şartına bağlanan doğrudan-dolaylı zarar kavramları, kanunda tanımlanmamış kavramlardır. Söz konusu kavramların açık olarak anlamlandırılmaması, özellikle sebep sorumluluğuna tabi olan doğrudan zararın kapsamının belirlenmesini güçleştirmekte ve sorumluluğu öngörülemez şekilde genişletmektedir. Bu nedenle, doktrin ve içtihatlarda doğrudan-dolaylı zarar ayrımı yapılmasına çalışılmış ve bu ayrımın hangi kriterlere dayanması gerektiğine ilişkin çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Kanatımızca bu görüşlerin hiçbirisi, doğrudan ve dolaylı zararı kesin olarak ayırt etmeye elverişli kriterleri içermemektedir. Ancak, yine de ileri sürülen ayrım kriterlerinin değerlendirilmesi ve en azından hangi kriterin kullanılmasının hakkaniyete daha uygun olduğunun tespiti önemlidir.

Bu değerlendirmede ilk olarak, menfi- müspet sözleşme menfaati ihlali kriterinin göz önüne alınması gerektiğini, dolayısıyla sözleşmenin geriye etkili sona ermesinin doğrudan zarara; sözleşmenin gereği gibi ifa edilmemesinin dolaylı zarara neden olduğunu ileri süren görüşün yerinde olmadığı belirtilmelidir. Zira, hem zapt hem de ayıptan sorumluluk, hukuki niteliği itibarıyla sözleşmenin gereği gibi ifa edilmemesi şeklinde bir borca aykırılık halidir. Bu hallerde, tam zapttan sorumlulukta kanunen, ayıptan sorumlulukta ise alıcının seçimlik hakkının kullanılması suretiyle sözleşmeden dönmesinin menfi sözleşme menfaatinin ihlali ile açıklanması hukuki destekten yoksundur. Kaldı ki, yeni dönme teorisine göre

sözleşmeden dönme halinde sözleşmenin ortadan kalkmadığı, aksine içeriğinin ifa edilen edimlerin iadesi şeklinde değiştiği bir gerçektir. Bu durumda, doğrudan zararın menfi sözleşme menfaati ihlalinin hukuki sonucu olduğunu ileri sürmek mümkün değildir. Çünkü yeni dönme teorisine göre sözleşme ayakta olduğundan, sözleşmeden dönmeye sözleşmenin hüküm ve sonuç doğurmasına duyulan güvenin boşa çıkması söz konusu değildir. Bundan dolayı, doğrudan ve dolaylı zarar ayırımı, menfi ve müspet sözleşme ihlali kriterine dayandırmak makul ve mantıklı değildir. Keza, doğrudan zararı fiili zarar, dolaylı zararı yoksun kalınan kâr şeklinde zarar olarak nitelendirmek de objektif bir ayırım kriteri değildir. Çünkü, ister sebep sorumluluğuna bağlı doğrudan zarar, ister kusur sorumluluğuna bağlı dolaylı zarar niteliğinde olsun her zarar fiili zarar ve varsayımsal zarar olarak iki ana zarar kaleminden oluşur. Bu suretle, zapt veya ayıbın doğrudan sonucu olan fiili zararları ve varsayımsal zararları uygun illiyet bağının varlığına rağmen ayrı sorumluluk türlerine tabi tutmak mümkün değildir. Benzer şekilde, doğrudan ve dolaylı zarar ayırımında CISG m.74’de düzenlenen öngörülebilirlik kriterinin esas alınması da savunulamaz. Çünkü, kişinin iradesi dışında mal-varlığında ortaya çıkan her eksilme zarar olarak nitelendirilir. Elbetteki, kanun koyucunun CISG m.74’de olduğu gibi, sorumluluğun sınırlanması amacıyla uğradığı her zararın tamamını talep etmesini önlemeye yönelik kriterler belirlemesi mümkündür. Ancak, doğrudan ve dolaylı zarar ayırımı bakımından kanun koyucunun herhangi bir kriter öngörmediği açıktır. Böyle bir kriter yasal olarak düzenlenmemişken, CISG m.74’de yer alan öngörülebilirlik kriterini doğrudan ve dolaylı zarar ayırımında dikkate almak, ne zarar kavramının kapsamı ne de sorumluluğun sınırlandırılması ile bağdaştırılabilir.

Diğer taraftan güncel Yargı Kararlarında da doğrudan dolaylı zarar ayımında esas alınacak kriterlere ilişkin yeknesaklık bulunmamaktadır. Nitekim Güncel Yargı Kararları’ndan birine göre²² : “Davacının, ayıplı yatak nedeniyle müşteri randevularının iptalinden kaynaklanan müspet zararının tazminini talep etmektedir. Müspet zarar, sözleşme nedeniyle cebe girmesi gereken paranın, girmemesi nedeniyle meydana gelen zarardır. Bu niteliği gereği, müspet zarar daima ileriye dönük olup, bir beklenti kaybıdır. Diğer bir ifadeyle müspet zarar, akdin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan zarar şeklinde de tanımlanabilir. Davacının satım sözleşmesinden dönmesi nedeniyle yatağın davalıya iadesine karar verildiğine göre dönülen sözleşme nedeniyle ,müspet zarar niteliğinde değerlendirilen yoksun kalınan kazanç kaybı talep edilemez. Mahkemece davacının yoksun kalınan kar kaybına ilişkin talebin reddine karar verilmesi de doğrudur.” Güncel başka bir Yargı Kararına göre²³ ise: “ Satıcının ayıba karşı tekeffül borcu

²² Antalya Bölge Adliye Mahkemesi, 11.Hukuk Dairesi, 2019/1331 Esas, 2020/563 Karar, 22.05.2020 Tarih

²³ Samsun Bölge Adliye Mahkemesi, 5.Hukuk Dairesi, 2020/1140 Esas, 2020/1842 Karar, 05.11.2020 Tarih

6098 sayılı T.B.K 219 v.d maddelerinde düzenlenmiş olup, alıcının ayıp nedeni ile sözleşmeden dönme hakkını kullanması halinde sahip olduğu haklar ise T.BK. 229 maddesinde hüküm altına alınmıştır. Buna göre, alıcı sözleşmeden dönme halinde, satıcıdan ayıplı maldan doğan doğrudan zararının giderilmesini isteme hakkına sahip olup, satıcı ise, kendisine hiçbir kusur yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe, alıcının diğer zararlarını da gidermekle yükümlüdür. Hâl böyle olunca davalı, davacının gerçek ve müspet zararından da sorumludur. Dolayısıyla davacı taşınmazın satış tarihi olan 06.12.2017 tarihindeki rayiç değerini isteyebilir.(Yargıtay 13. HD. 2014/41438 Esas. 2014/39620 Karar, 2014/11236 Esas, 2014/19280 Karar)”. Böylece, güncel Yargı Kararlarında, doğrudan dolaylı zarar ayrımının hangi kriterlere göre yapılması gerektiğine ilişkin görüş birliği olmadığı açıktır.

Böylece, bizim de katıldığımız görüşe göre, doğrudan ve dolaylı zarar ayrımı, zararı doğuran olay ve zarar arasındaki illiyet bağının yakınlığına göre yapılmalıdır. Bu ayrım kriteri hem hakkaniyete uygun hem de objektif niteliktedir. Alıcının uğradığı zarar, malın zapt edilmesi veya ayıplı olmasının doğrudan sonucu ise, bu zarar araya herhangi başka bir sebep girmeden ortaya çıkmışsa, yakın illiyet bağından söz edilir. Bu tür zararlar, doğrudan zarar niteliğinde olup, satıcının sebep sorumluluğuna tabi olmalıdır. Buna karşılık, zapt veya ayıp sebebiyle doğrudan doğruya ortaya çıkmayan, ancak başka sebeplerin eklenmesi sonucunda uğranılan zarar, malın zapt edilmesi ve ayıplı olması ile uzak illiyet bağı ilişkisi içindedir. Bundan dolayı, bu zararlar da dolaylı zarar olarak kabul edilip, satıcının kusurlu olması şartıyla tazmin edilmelidir.

Satış sözleşmesinde satıcının zapttan ve ayıptan doğan sorumluluğuyla sınırlı olarak düzenlenmiş olan doğrudan ve dolaylı zarar ayrımında en elverişli kriter illiyet bağının yakınlığı olmakla birlikte, lege ferenda bakımından ideal olan soyut ve anlaşılabilir nitelik taşıyan bu zarar türlerinin yasal zeminden tamamen kaldırılmasıdır.

VI. DOĞRUDAN- DOLAYLI ZARARIN SOMUTLAŞTIRILMASI

A. Doğrudan Zararın Somutlaştırılması

Doğrudan zararın kapsamının hangi zarar kalemlerinden oluştuğu hususunda hem TBK m.217 hem de TBK m.229’da açık düzenleme yoktur. Gerçekten, kanun koyucu TBK m.217’de malın zaptı halinde alıcının “*Satılanın tamamen elinden alınması yüzünden doğrudan doğruya uğradığı diğer zararları*” nı, TBK m.229’da ise ayıplı mal teslim edilen alıcının “*Ayıplı maldan doğan doğrudan zararının giderilmesi*” ni talep edebileceğini belirtmekle yetinmiştir. Bu halde, doğrudan zararın hangi zarar kalemlerini içerdiği sorusu cevaplandırılmalıdır.

Her şeyden önce, TBK m.217’de belirtilen üçüncü kişiden istenemeyecek giderler ve yargılama masraflarının; keza TBK m.229’da hükme bağlanan yargılama

masrafları ve satılan için yapılan giderlerin doğrudan zarar niteliğinde olmadığı belirtilmelidir. Zira, kanun koyucu alıcının talep edebileceği söz konusu kalemleri doğrudan zarardan bağımsız, açık olarak düzenlemiştir.

Bu halde, doğrudan zararın kapsamı malın zaptı ve ayıplı olması halinde alıcının yaptığı yargılama masrafları ve satış konusu mala yapılan giderler haricinde kalan, zapt ve ayıp sebebiyle yakın illiyet bağı içinde olan diğer zararlardır. Bu bakımdan, özellikle ayıp halinde bizzat ayıplı maldaki zarar, doğrudan zarar niteliğindedir. Örneğin, frenin arızalı olması sebebiyle otomobilde, termostatin çalışmaması nedeniyle makinede ortaya çıkan, doğrudan malın ayıplı olması sonucunda uğranılan zararlar doğrudan zararlardır. Ayıbın tespiti için yapılan masraflar da doğrudan zararın kapsamına dahildir. Böylece, özellikle bir uzman tarafından yapılan gözden geçirme masrafları doğrudan zarar niteliğindedir. Bunun haricinde, satış konusu mala ilişkin olarak yapılan depo masrafları, nakliye ve boşaltma masrafları, malın sigorta ettirilmesi halinde sigorta masrafları da doğrudan zarar olarak talep edilebilir. Öte yandan, hem zapt hem de ayıptan sorumlulukta, alıcının ilgili satış sözleşmesinin imzalanması için yaptığı, ulaşım, iletişim masrafları gibi masraflar da doğrudan zarara dahildir²⁴.

Satış bedelinin yabancı para üzerinden belirlendiği hallerde, döviz kurunun düşmesi sonucunda alıcının satış bedelinin iadesinde uğradığı kur farkı zararı da doğrudan zarar niteliğindedir²⁵.

B. Dolaylı Zararın Somutlaştırılması

Doğrudan zararın aksine malın zaptı ve ayıplı olması ile yakın illiyet bağı içinde olmayan zararlar doktrin²⁶ ve içtihatlarda²⁷ çoğunlukla yoksun kalınan kâr şeklinde zararlar olarak somutlaştırılmıştır. Bu kapsamda, özellikle malın zapt edilmesi veya ayıplı olması sonucunda sözleşmenin gereği gibi ifa edilmesine duyulan güvenin boşa çıkmasına dayanan yoksun kalınan kâr niteliğindeki zararlar dolaylı zarar niteliğindedir. Bu halde, alıcının malın zapt edilmesi veya ayıplı olması sebebiyle aynı türden malı tedarik edebilmek için başka bir satış sözleşmesi yapması halinde, ilk satış ve ikinci satış sözleşmesi bedeli arasındaki fark yoksun kalınan kârı oluşturur. Diğer taraftan, alıcı gereği gibi ifa edilmeyen satış sözleşmesini kurmasaydı, daha uygun şartlarda başka bir satış sözleşmesi yapabilecek olduğunu ispat ederse, yine yoksun kalınan kâr şeklindeki zararını, dolaylı zarar olarak talep edebilir.

²⁴ Honsell (BSK) (n 1) Art.208, N.5; Keller/ Siehr (n 7) 90-91; Giger (n 2) 208, N.40; Gümüş (n 11) 123.

²⁵ BGE 45 II 82.

²⁶ Honsell (BSK) Art.208, N.9; Huguenin (n 12) § 28, N.2677; Fischer (n 1) 16 vd.; Giger (n 2) 208, N.52; Gümüş (n 11) 123; Eren/ Yücer, (n 2), 147-148.

²⁷ BGE 133 III 257; BGE 26 II 759.

Kanun koyucu tarafından kusur sorumluluğa bağlanan dolaylı zararın kapsamına dahil olan zarar kalemlerinden birisi de sorumluluk menfaatinin zedelenmesinden doğan zararlardır. Sorumluluk menfaatinin zedelenmesinden doğan zarar, alıcının satış konusu malı satıcıdan teslim aldıktan sonra üçüncü kişiye devretmesi halinde ortaya çıkabilecek olan zarardır. Burada, üçüncü kişi satış konusu malın ayıplı olduğu iddiasıyla alıcıya başvurursa, alıcı üçüncü kişinin taleplerinden dolayı satıcıya yalnız kusurlu olması şartıyla tazmin talebini ileri sürebilir. Buradaki zarar doğrudan zarar olarak nitelendirilemez. Çünkü, ayıptan doğan zarar ilk satış ile değil, ikinci satış sonucunda ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı, ilk satış ile ayıptan doğan zarar arasında yakın illiyet bağı ilişkisi yoktur²⁸.

C. Ayıbı Takip Eden Zarar

1. Kavram

Ayıbı takip eden zarar kavramı, kanun koyucu tarafından düzenlenmemiş olmakla birlikte uygulamadan doğmuş bir kavramdır. Zira, doğrudan ve dolaylı zararın hükme bağlandığı satış sözleşmesinde satıcının ayıptan sorumluluğunu düzenleyen TBK m.229'da ayıbı takip eden zarar kavramı ne açık ne de örtülü olarak ifade edilmiştir. Keza, eser, hizmet, kira gibi diğer isimli sözleşmelerde de ayıbı takip eden zarar kavramı yasal bir zemine oturtulmamıştır. Bununla birlikte, satış sözleşmesinde satıcının ayıptan sorumluluğuna özgü olan doğrudan ve dolaylı zarar kavramları, ayıbı takip eden zararın özellikle bu sözleşme kapsamında hangi zarar kalemine dahil olduğu sorusunu gündeme getirir. Bu sorunun cevaplanması için her şeyden önce, ayıbı takip eden zarar kavramı tanımlanmalıdır.

Ayıbı takip eden zarar, satış konusu malın ayıplı olması sebebiyle alıcının diğer malvarlığı değerlerinde ortaya çıkan zarardır. Bu suretle ayıbı takip eden zarar, ayıplı ifa, dolayısıyla sözleşmenin gereği gibi ifa edilmemesi nedeniyle alıcının hukuki varlıklarının zarar görmesidir. Bu halde, satış konusu malın ayıplı olmasının sebep olduğu bir tür zarar söz konusudur. Ayıbı takip eden zarar hem menfi hem müspet zararda söz konusu olabilir. Çünkü, herhalde satıcı asli edim yükümlülüğünü gereği gibi ifa etseydi bu zarar ortaya çıkmayacaktı veya alıcı ayıplı teslim konu olan sözleşmeyi yapmamış olsaydı bu zarar doğmayacaktı²⁹.

Ayıbı takip eden zararı somutlaştıran birçok içtihat vardır. Nitekim, bozuk bir termostatın bulunduğu mekanda yangına sebep olması sonucunda uğranılan zarar³⁰; hasta bir hayvanın alıcının sürüsünü telef etmesi sebebiyle ortaya çıkan zarar³¹; limonata şişesinde amonyak bulunması sonucunda limonatayı satın alıp tüketen alıcının yemek borusunun hasara uğraması nedeniyle meydana gelen

²⁸ Honsell (BSK) (n 1) Art.208, N.9; Gümüş (n 11) 123-124.

²⁹ Keller/ Siehr (n 7) 90; Giger (n 2) Art. 208, N.36; Fischer (n 1) 290 vd.; Eren/ Yücer, (n 2) 145.

³⁰ BGE 90 II 86.

³¹ RGZ 66, 289.

zarar³², satış konusu malın ayıplı olmasının alıcının diğer hukuki varlıklarında ortaya çıkardığı zarardır.

2. Ayıbı Takip Eden Zararın Doğrudan ve Dolaylı Zarar Kapsamında Değerlendirilmesi

Ayıbı takip eden zararın sebep sorumluluğuna tabi doğrudan zarar mı yoksa kusur sorumluluğuna bağlı dolaylı zarar olarak mı nitelendirilmesi gerektiğine ilişkin doktrin ve içtihatlarda farklı görüşler vardır.

Doktrinde savunulan bir görüşe göre³³, ayıbı takip eden zararın doğrudan zarar kapsamında olduğu, bu nedenle sebep sorumluluğu çerçevesinde tazmin edilmesi gerektiği ileri sürülür. Bu görüşü savunan yazarlara göre, ayıbı takip eden zarar dahil tüm fiili zararlar, sebep sorumluluğuna tabidir. Zira, kanun koyucu satıcının ayıptan doğan sorumluluğunu sert şartlara bağlamıştır. Bu durum, satıcının menfaatinedir. Ancak, ayıptan doğan sorumluluk satıcı ve alıcı arasındaki menfaat dengesini sağlamaya hizmet eder. Bundan dolayı, somut olayda ayıptan doğan sorumluluğun şartları gerçekleştiğinde, bu kez alıcının menfaati göz önüne alınarak ayıbı takip eden zarar da doğrudan zarar kapsamında değerlendirilmelidir. Öte yandan İsviçre Federal Mahkemesinin de ilgili içtihadında³⁴, tüm fiili zararların doğrudan zarar niteliğinde olduğunu belirterek, bu görüşe katıldığı ileri sürülür. Gerçekten ayıplı papağan satışına konu olan bir olayda, İsviçre Federal Mahkemesi³⁵, ithal papağan satışında papağanın 90 gün karantinaya alınmadan teslim edilmemesi gerekmesine rağmen alıcıya bu süreye uyulmadan teslim edildiğini, satış konusu papağanın hasta olmasından dolayı alıcının diğer kuşlarının hastalandığını ve alıcının ayıplı teslimden kaynaklanan zararının 2 milyon İsviçre Frankı miktarında olduğunu tespit etmiştir. Bu halde, mahkeme karantina süresine uyulmadan teslim edilen hasta papağanın diğer kuşların ölümüne sebep olması sonucunda uğranılan zararın sebep sorumluluğuna tabi olduğunu belirtmiştir.

Ayıbı takip eden zararın hukuki niteliğine ilişkin doktrinde savunulan başka bir görüş ise³⁶, bu zarar türünün kendine özgü bir dolaylı zarar niteliğinde olduğunu belirtir. Zira, doğrudan zarar bizzat satış konusu malda ortaya çıkarken, dolaylı zarar alıcının diğer malvarlığı değerlerinde meydana gelir. Bundan dolayı ayıbı takip eden zarar dolaylı zarar kalemi olarak değerlendirilmelidir. Böylece, ayıbı takip eden zarar sözleşmenin müspet ihlalinin yaptırımı niteliğindeki genel borca aykırılık hükmünün (TBK m.112, İMK m.97) kıyasen uygulanması ile tazmin edilen kusur sorumluluğuna tabi bir zarar türüdür. Öte yandan, kira ve eser sözleşmesi gibi diğer isimli sözleşmelerde ayıbı takip eden zarar kusur sorumlulu-

³² RGZ 97,116.

³³ Giger (n 2) Art. 208, N.38; Fischer (n 1) 19 vd.; Schwenger (n 2) 101.

³⁴ Bkz. BGE 79 II 380.

³⁵ BGE 133 III 257.

³⁶ Honsell, (BSK) Art.208, N.8; Honsell (n 1) 74; Gümüş (n 11) 123.

ğuna tabi tutulmuşken, satış sözleşmesinde aksinin düşünülmesi kabul edilemez. Ayrıca, Üreticinin Sorumluluğuna ilişkin Kanun'da (PrHG) kusursuz sorumluluk yalnız üretici ve ithal eden için kabul edilmiştir. Üretici ve ithal eden olmayan ve kusuru bulunmayan satıcının, ayıbı takip eden zarardan genel bir Kanun'la kusursuz olsa da sorumlu tutulması yerinde değildir. Bu suretle, ayıbı takip eden zarar yalnız dolaylı zarar kalemi olarak nitelendirilebilir.

Diğer bir görüşe göre de³⁷, ayıbı takip eden zararın doğrudan veya dolaylı zarar niteliğinde olup olmadığı, satış konusu malın ayıplı olması ile ayıbı takip eden zarar arasındaki illiyet bağının yakınlığına göre belirlenir. Şayet, ayıbı takip eden zarar araya başka herhangi bir sebep eklenmeden satış konusu malın ayıplı olması sonucunda ortaya çıkmışsa, satıcı bu zarardan sebep sorumluluğuna göre sorumlu tutulmalıdır. Buna karşılık, ayıbı takip eden zarar ayıplı teslimin uzak sonucu olarak nitelendirilirse, başka bir deyişle ayıplı ifaya başka bir sebebin eklenmesi ile doğmuşsa, satıcının kusur sorumluluğu söz konusu olmalıdır. Bu suretle, bu halde satıcı kusursuzluğunu ispat ederek ayıbı takip eden zararın tazmininden kurtulabilir.

Kanımızca, kanun koyucu tarafından yalnız satış sözleşmesine özgü olarak hükme bağlanan doğrudan ve dolaylı zarar kalemlerinin ayırımında illiyet bağının yakınlığı ve uzaklığına göre bir nitelendirme yapılması en hakkaniyete uygun olanıdır. Zira, kanun koyucunun iradesini görmezden gelmek mümkün olamayacağından, ayıplı ifanın doğrudan sonucu olan, yani yakın illiyet bağı içinde bulunan zararların sebep sorumluluğu kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Ancak, ayıplı ifa sebebiyle dolaylı olarak ortaya çıkan, başka sebeplerin eklenmesi ile alıcının malvarlığında iradesi dışında eksilme yaratan zararların dolaylı zarar olduğu kabul edilmelidir. Bu bakış açısı, ayıbı takip eden zararda da aynen korunmalı ve ayıbı takip eden zararın doğrudan veya dolaylı zarar kalemi olarak değerlendirilmesinde illiyet bağının yakınlığına göre karar verilmelidir. Bundan dolayı, ayıbı takip eden zarara ilişkin doğrudan veya dolaylı zarar niteliğinde olduğuna yönelik genel bir değerlendirme yapılmaktan kaçınılmalıdır. Aksinin kabulü, hukuk ve hakkaniyetle bağdaşmaz.

SONUÇ

Diğer hukuk sistemlerinden farklı olarak Türk ve İsviçre Hukuku'nda tanınan doğrudan ve dolaylı zarar kavramları, açıklanmaya ve somutlaştırılmaya muhtaç olan kavramlardır. Zira, satış sözleşmelerinde satıcının zapt ve ayıptan sorumluluğuna ilişkin yasal düzenlemelerde yer alan bu kavramların, bir zarar türü niteliğinde olup olmadığı dahi tartışmalıdır. Bunun sebebi kanun koyucunun satış sözleşmesine münhasır olarak kabul ettiği bu zarar türlerini, özellikle ayıptan sorumluluğunun sıklıkla uygulama alanı bulduğu eser sözleşmesi gibi

³⁷ Keller/ Siehr (n 7) 90; Huguenin (n 12) § 28, N.2677.

diğer sözleşmelerde tanımamasıdır. Bu zarar türlerinin var oluş sebebi ve diğer isimli sözleşmelerde neden kabul edilmediği sorularının cevapsız sorular niteliğinde olduğu da bir gerçektir.

Hal böyle olmakla birlikte, satış sözleşmesinde satıcının zapttan sorumluluğuna ilişkin TBK m.217 ve ayıptan sorumluluğuna ilişkin TBK m.229'da düzenlenen bu zarar türleri yasal zemine sahip olduklarından, hukuken göz ardı edilemezler. Bu halde, bu zarar türlerinin kapsamının net bir şekilde ortaya konması, hem satıcı hem alıcının menfaati dikkate alındığında kaçınılmazdır. Zira, kanun koyucu doğrudan zararı sebep sorumluluğuna, dolaylı zararı ise kusur sorumluluğuna tabi tutmuştur. Söz konusu ayırım, bir yandan doğrudan zararın satıcıyı mağdur etmeyecek şekilde somutlaştırılmasını, diğer yandan da ayıplı ifa sebebiyle zarar gören alıcıyı dolaylı zararın kapsamını genişletmeden korumayı gerektirir.

Açıklanan sebeplerle, doğrudan ve dolaylı zararın birbirinden ayrılması büyük öneme sahiptir. Bu zarar türleri arasında açık ve kesin bir ayırım yapmak elbetteki güçtür. Ancak, en azından belirli objektif ayırım kriterlerinin göz önüne alınması gerekir. Doğrudan ve dolaylı zarar ayırımının yapılmasına yönelik kullanılabilecek kriterlere ilişkin çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşler içinde hakkaniyete uygun sonuçlar doğurmaya elverişli olan yegane ayırım kriteri, illiyet bağının yakınlığı ve uzaklığının esas alınmasıdır. Çünkü, satıcının zapt veya ayıptan sorumluluğu sebebiyle alıcının uğradığı zararın şekli ve kapsamı her somut olayda farklıdır. Bu zararı yeknesaklaştırmak ve menfi-müspet zarar veya fiili zarar-yoksun kalınan kâr olarak nitelendirmek adil değildir. Aksine, satış konusu malın zapt edilmesinin veya ayıplı ifanın doğrudan sonucu olarak meydana gelen, dolaysız olarak illiyet bağı kurulabilen zararlar doğrudan zarar olarak kabul edilmelidir. Buna karşılık, bu hallerde başka bir sebebin eklenmesi ile uğranılan zararlar ise dolaylı zarar olarak nitelendirilmelidir. Bu kriterin, hem satıcı hem de alıcının menfaatini koruduğu ve her somut olayın şartlarına göre değerlendirme yapıldığından hukuka uygun sonuçlar doğurmaya elverişli olduğu açıktır.

Burada üzerinde durulması gereken diğer bir husus da, kanun koyucu tarafından yalnızca sözleşmeden dönme haline özgü olarak hükme bağlanan doğrudan ve dolaylı zararın, özellikle ayıplı ifa bakımından alıcının kullanabileceği diğer seçimlik haklarla birlikte de uygulama alanı bulup bulamayacağıdır. Doktrinde ve uygulamadaki hakim görüş, bu zarar türlerinin sözleşmeden dönme haricinde diğer seçimlik haklarla da kullanılması gerektiğine ilişkindir. Ancak, kapsamlarının belirlenmesi, somutlaştırılması bu kadar güç olan ve satıcı veya alıcıyı mağdur etmeye elverişli bulunan bu zarar türlerinin, ayıptan doğan diğer seçimlik haklarla da kullanılabilmesi kanımızca yerinde değildir. Öte yandan, böyle bir görüşün kabulü bu zarar türlerini yalnız sözleşmeden dönme için hükme bağlamış olan kanun koyucunun iradesine de aykırıdır.

Doğrudan ve dolaylı zarar ayırımı, ayıplı ifada ayıbı takip eden zararın hangi zarar türü altında değerlendirilmesi gerektiği sorusunu da gündeme getirir. Bu

hususla, doktrinin bir kısmı ayıbbı takip eden zararın doğrudan zarar niteliğinde olduğunu, diğer kısmı ise dolaylı zarar olarak kabul edilmesi gerektiğini savunur. Ancak, bizim de katıldığımız başka bir görüşe göre, ayıbbı takip eden zararın hangi zarar türüne dahil olacağı her somut olayda illiyet bağının yakınlığı-uzaklığına göre belirlenmelidir. Çünkü, ayıbbı takip eden zarar, ayıplı ifa sebebiyle alıcının diğer hukuki varlıklarında ortaya çıkan zarardır. Bu zarar, bazen ayıplı ifanın doğrudan sonucu olarak meydana gelirken, bazı hallerde de araya herhangi başka bir sebebin eklenmesi neticesinde ortaya çıkar. Bundan dolayı, ayıbbı takip eden zararın niteliğine ilişkin genel bir kural koymaktan kaçınılarak, her somut olayda illiyet bağı esas alınarak doğrudan veya dolaylı zarar kapsamında değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, yalnız satış sözleşmesinde satıcının zapt ve ayıptan doğan sorumluluğunda sözleşmeden dönme ile sınırlı olarak hükme bağlanan doğrudan ve dolaylı zarar kavramları açık olmayan, belirsiz nitelikte kavramlardır. Sorumluluk hukukunda belirlilik esastır. İdeal olan, söz konusu zarar türlerine ilişkin hükümlerin kaldırılması suretiyle açıklık ve belirliliğin sağlanmasıdır.

KAYNAKÇA

- Bucher E, *Obligationenrecht Besonderer Teil*, (3.Auflage, Schulthess Verlag, 1988)
- Cevdet Y/ Acar F / Özen B, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Birinci Cilt*, (11.Baskı, Beta Yayınevi, 2022)
- Claire H, *Obligationenrecht Allgemeiner und Besonderer Teil*, (2.Auflage, Shulthess, 2014)
- Eren F/ Yücer İ, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, (12.Bası, Legem Yayınevi, 2024)
- Fischer W, *Der Unmittelbare und Mittelbare Schaden im Kaufrecht*, (1.Auflage, Shulthess Verlag, 1985)
- Furrer R, *Beitrag zur Lehre der Gewährleistung im Vertragsrecht*, (1.Auflage, 1973)
- Giger H, *Schweizerisches Zivilgesetzbuch: 2.Abt. Die einzelnen Vertragsverhältnisse: 1.Teilband, Kauf und Tauch- Die Schenkung: 1.Abschnitt, Allgemeine Bestimmungen- Der Fahrniskauf, Art.184-215*, (1. Auflage, Stämpfli Verlag, 1980)
- Guhl T/ Merz H/ Kummer M, *Das Schweizerische Obligationenrecht*, (Shulthess 1980)
- Gümüş M A, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Cilt I*, (3.Baskı, Vedat Kitapçılık, 2013)
- Honsell H, *Basler Kommentar zum Obligationenrecht I, Art. 192-210*, (5.Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, 2011)

Honsell H, *Schweizerisches Obligationenrecht, Besonderer Teil*, (9.Auflage, Stämpfli Verlag, 2010)

Kara D, İsviçre-Türk Hukuk Sisteminde Ayıptan Sorumluluk Çerçevesinde Doğrudan Dolaylı Zarar Ayrımı, (2018), Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 483-530.

Keller M/ Siehr K, *Kaufrecht*, (3.Auflage, Shulthess, 1995)

Kırca Ç, “Kaldırılması Gereken Bir Ayrım: Satım Sözleşmesinde Satılanın Zaptı ve Satılan Malın Ayıplı Olması Sebebiyle İstenebilecek Tazminat Açısından Yapılan Doğrudan- Dolaylı Zarar Ayrımı” (2009) Ali Naim İnan’a Armağan, Seçkin Yayıncılık, 433-459.

Oser H/ Schönenberger W, *Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht*, (Zürich, 1936)

Pierre Cavin, *Schweizerisches Privatrecht, Obligationenrecht- Besondere Vertragverhältnisse VII/I*, (1.Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, 1977)

Schmid J / Stöckli H, *Schweizerisches Obligationenrecht, Besonderer Teil*, (1. Auflage, Shulthess Verlag , 2010)

Schubiger A, *Verhältnis der Sachgewährleistung zu den Folgen der Nichterfüllung oder nicht gehörig Erfüllung*, (1.Auflage, 1957)

Schwenzer I, *Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil*, (8.Auflage, Stämpfli Verlag, 2020)

Tandoğan H, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Cilt: I/I, Kendine Özgü Yapısı Olan ve Karma Sözleşmeler, Satış ve Çeşitleri, Trampa, Bağışlama*, (4.Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1985)

Yıldırım F/ Başpınar V, “Doktrin ve Uygulama Açısından Türk-İsviçre Hukukunda Doğrudan Doğruya ve Dolaylı Zarar Ayrımı” (2008) Prof.Dr.Bilge Öztan’a Armağan, Turhan Yayınları 1093-1125.

